

Részletes ismertető a Nyelvtan-helyesírás tankönyv és munkafüzet 2. osztályosoknak taneszközökről

(FI-501010201/1; FI-501010202/1)

A tankönyv koncepciója, szerkezete

A tankönyv az anyanyelvi nevelés alapjait a beszéd, a cselekvés, a felfedezés és játék útján komplex módon oktató, a tanulási (illetve részképességbeli) zavarok elkerülését és csökkentését, valamint az ismeretszerzést, a kompetenciák fejlesztését, a tanulás tanulását és a tehetséggondozást is célként egyszerre maga elé tűző, vizuálisan is gondosan kezelt, modern taneszköz. A Nyelvtan-helyesírás 2. osztályosoknak tankönyv az 1. évfolyamos tankönyvcsomag szerves folytatása.

A tankönyv a Nemzeti alaptantervnek és a kerettantervi ajánlásoknak megfelelően készült, és az anyanyelvi kompetencia fejlesztését tekinti alapcélnak a magyar nyelv és irodalom nyelvi vetületének oktatásán belül. A tankönyv a gyerekek már meglevő (vagy szunnyadó) anyanyelvi ismereteire épülő, játékos és kedves, beszédre és felfedezésre készítető illusztrációkat (indukciós ábrákat, téma-v. beszédképeket), szövegeket és feladatokat tartalmaz, figyelembe véve, hogy a gyerekek spontán igénye a felhőtlen játék, a humor és a mesevilág. Ezekre alapozva kelti fel a tankönyv a gyerekek érdeklődését az anyanyelvi (beszélt és írott) kommunikáció iránt: fokozatosan tudatosítja és fejleszti a gyerekek készségeit-képességeit ezen a területen. A tankönyv az 1. évfolyamon már megalapozott, egyre tudatosabb beszédhang-felismerés és kiejtés, az egyre biztosabb betűfelismerés és összeolvasás, az egyre tudatosabb helyesírás és egyre magabiztosabb szövegértés-szövegalkotás folytatásának jegyében készült.

A tankönyv módszertani jellemzői

A Nyelvtan-helyesírás 2. a funkcionális vagy más szóval kommunikációs nyelvtan elemeire épülő, a beszédből kiinduló kommunikációs tankönyv. A funkcionális felfogás eredményeképpen a gyerekek az anyanyelvüket a számukra – életkori sajátosságaiktól fogva – még kevésbé érthető leíró szemlélettel szemben inkább a nyelvhasználat, a beszéd folyamat közben fedezik fel, ismerik meg. Az így, a nyelvi kommunikáció folyamatára figyelve, játékosan és értelmezve elsajátított ismeret sokkal jobban rögzül, és alkalmazás-képesebb tudást, illetve stabilabb és jóval tudatosabb helyesírási készségeket eredményez.

Azonban az oldalpárok végén elhelyezett rövid összefoglaló szövegek a leíró nyelvtan felől közelítik meg és tudatosítják ugyanazokat a nyelvi jelenségeket, információkat, tudnivalókat. Ezek a hasznos összefoglalások nemcsak a gyerekeknek, hanem a tanítóknak és a szülőknek is segítenek abban, hogy mit érdemes az óra anyagából a gyerekeknek megjegyezniük és gyakorolniuk.

Ezzel párhuzamosan a tankönyv játékosan fejleszti a gyerekek idegen nyelvi kompetenciáit is. Nem véletlen, hogy a könyv az egynyelvű idegen nyelvi tankönyvekhez hasonlít – nemcsak megjelenésében, de szemléletében és az órák felépítésében is. A tankönyv készítői egy „magyar mint idegen nyelv” tankönyv felfogásához hasonlóan kezelték, és adják közre az elsajátítandó tananyagot. Ez azért is lényeges, mert ugyan a könyv mindig meglévő ismeretre alapoz, abból indul ki, de nem tekinti adottnak vagy tudhatónak az elsajátítandó ismeretanyagot (pusztán csak azért, mert ez a gyerekek anyanyelve). Ezáltal az anyanyelvi jártasságot a könyv és a munkafüzet nagyban fejleszti és erősíti, az anyanyelv használatát teszi egyre tudatosabbá – párhuzamosan az idegen nyelvi kompetenciák látens kialakításával. (Pl. egyes szám-többes szám, egyeztetés, egybeírás-különírás, a szófajok burkolt felfedeztetése, a mondatok szórendje, a toldaléknak a kommunikációban betöltött szerepe stb.).

A könyv feladatai azonnal a felfedezésre, a használatra és a helyes alkalmazásra sarkallják a gyerekeket, de módot adnak (a Nyelvtan-helyesírás 2. osztályosoknak munkafüzetével, az Írás 2. osztályosoknak munkafüzetével és a tanítói kézikönyvben szereplő további, differenciálásra és gyakorlásra szánt plusz feladatokkal, a feladatbankkal együtt) az elsajátított ismeretek gyakorlására és ismétlésére is. A 2. osztályban az 1. évfolyamon már nagyjából kialakult szótagolási készség tudatosítása és elmélyítése az egyik alapvető cél. Ez differenciálódik az összetett szavak szabályos elválasztásával, valamint a szótagolási készség a magán- és mássalhangzók tudatosítását követően az egyre tudatosabb és precízebb elválasztás irányába fejlődik tovább. (Pl. csak egy mássalhangzót jelölő betűt viszünk át a következő szótagba, két magánhangzót jelölő betű között is elválaszthatjuk a szót stb.). Az eszközszintű íráshasználat is differenciálódik: egyrészt a rövid írásbeli szövegek alkotása felé, másrészt az anyanyelvről, helyesírásról elsajátított ismeretek és azok alkalmazása felé bővül, párhuzamosan a beszédhangok és a hangkapcsolatok jelölésével.

A tankönyv a meglévő ismeretet, az arra való alapozást tekinti kiindulópontnak az alkalmazásképes tudás megszerzéséhez. Egyúttal magáénak tekinti a „szórakoztató szóra készítő” tankönyv elvét, a beszéd szerepét és fontosságát, pedagógiai célját is a tanulási folyamatban. A tankönyvben (a kapcsolódó Olvasókönyv 2. osztályosoknak tankönyvhöz hasonló módon) az RJR (ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás) módszere jelenik meg.

A gyerekek mindig egy képi világon illusztrált beszédhelyzetből és a beszédből magából kiindulva, ún. téma- vagy beszédképek segítségével (ráhangolódás)

fedeznek és ismernek fel nyelvi, nyelvtani és helyesírási szabályszerűségeket, jelenségeket, gyakran nyelvtani-helyesírási és kommunikációs szempontú szövegfeldolgozással együtt (jelentésteremtés). Azaz a gyerekek tehát minden esetben indukciós képből, kontextusból indulva, ismert és/vagy felismert nyelvi-helyesírási tényekből jutnak el az alkalmazásképes tudás megszerzéséig. Az indukciós képekkel és rövid szövegekkel elért beszédbe helyezés fedeztet fel a gyerekekkel a nyelvi jelenségek értelmét és funkcióját is. Mindez a mentális képességek fejlődéséhez, valamint a kognitív, azaz megismerési és gondolkodási funkciók egyre begyakoroltabb használatához és egyre tudatosabb alkalmazásához is vezet. A reflektálást az óra végi és az ismétlést szolgáló feladatok mellett a felmérő órák is segítik. A tankönyvben a tanulásmódszertan különösen a tanulási technikák változatos alkalmazásával jelenik meg. A megértést pl. szó-kép és szó-mondat egyeztetéses feladatok is segítik számukra. A felidézést az oldalsó párok végi, Beszéljétek meg! piktogrammal alnyomaton elkülönített szövegek támogatják. A feldolgozást a különféle változatos feladatokban tudják a gyerekek alkalmazni. A kiterjesztést a kooperatív technikák, szituációs játékok és az anyagrészek egymásra épülése segíti.

A tankönyv sokoldalúan, változatosan gyakoroltatja a részképességeket is: a téri és idői tájékozódást, az analízis-szintézis műveletét, a hangleválasztást, a hangkiemelést és hangösszevonást, a rész-egész viszonyának felismerését, az alak-háttér megkülönböztetését, fejleszti az emlékezetet, a szerialitást, gyarapítja a gyermekek szókincsét, tudatosítja a hangok és a betűk szerepét. A feldolgozási menet visszautaló, ismétlő, differenciáló és gyakoroltató szakaszának a tankönyv szerkezetében nemcsak motivációs, hanem az új, bevezetendő ismeretet erősen megalapozó szerepe is van.

A tankönyv vizuális megjelenése

A Nyelvtan-helyesírás 2. tankönyv képi világában és képi tematikájában is modern, követi a mai gyerekek megváltozott érdeklődését. A mai gyerekek jórészt a vizualitáson keresztül, videón, képregényeken, DVD-n nézett mesefilmeken, televíziós gyermekcsatornák műsorain, számítógépes játékokon és az interneten nevelkedve érkeznek meg az iskola még ma is verbális világába. Ezt (a gyerekek és az iskola világa közötti) űrt tölti ki ez a taneszköz, ezért indul minden óra beszédképpel és az azzal kapcsolatos kérdésekkel, feladatokkal, beszélgetéssel, szituációs játékokkal, kooperálásra készítő tanítói feladatokkal, szóbeli szövegalkotással.

A tankönyv eszközszerkezete

A tankönyv szóbeli közlési blokkal kezdődik. Ez az első szakasz a nyelvi kommunikáció egyre tudatosabb alkalmazását hivatott elősegíteni, immár egyre inkább néven nevezve a jelenségeket. A köszönési formáktól az egyszerűbb mondatfonetikai és szupraszegmentális eszközök

megismeréséig és alkalmazásáig megismerkednek a gyerekek a nyelv szemantikai alapvetéseivel (később a rokon és ellentétes értelmű szavakra is kitérve) – az egyre tudatosabb nyelvhasználat elérése érdekében. Ezután is mindig a beszédből, a szövegből indul ki a könyv órafelépítése, és a beszéd kisebb egységeivel találkoznak a gyerekek. (A mondat, a szó, a szótag, a hang, a hang-betű kapcsolat fogalma és nyelvi-helyesírási vetületei.) A gyerekek megismerkednek a magyar elválasztás alapvető szabályaival is (a szótagolás és a szóelemzés elve, az összetételi határok, az egybeírás-különírás stb.), valamint megtanulják a szótő és a toldalék fogalmát, a nehezebb toldalékok helyesírását és jelentését, a szóvégi magánhangzók írását, valamint a nehezebb hang- és betűkapcsolatok ejtését és írását is.

A zömében a nagy beszédképekhez igazított, a kontextust folytató motivációs versek és prózai szövegek a feladatokkal együtt a gyerekeket érdeklő témákat dolgoznak fel, az életkori sajátosságokat ugyancsak figyelembe véve, egyszerű és világosan érthető formában közreadva. Az elsajátítandó nyelvtani-helyesírási ismereteket ebben a játékos formában fedeztetjük fel a gyerekekkel, akik így nem száraz szabályleírás alapján, hanem szinte észrevétlenül és élményszerűen jutnak a megszerzendő ismerethez és az alkalmazásképes tudáshoz. Ezek a szövegek a gyerekek hétköznapi tájékozódását és a kommunikáció iránti érdeklődést is elősegítik: az olvasás iránti másfajta igényt, másfajta olvasási célt ébresztenek fel a tanulóknál, megalapozva a későbbi tanulóévek alatt elsajátítandó ismeretek iránti fogékonyságot és figyelmet is.

A tankönyv az év elején a fokozatosság és az olvasástechnikai készségek fejlesztése céljából (programunk elemeként, az 1–2. évfolyam taneszköz-rendszerébe és annak átmenetébe integrálva) a szövegértésen alapuló, kommunikációs feladatok elvégzéséhez szükséges szavakat, mondatokat még szótagolva adja meg (a 10. oldalig, az elsős olvasókönyv végével és a második olvasókönyv elejével megegyező módon), majd a tagolást fokozatosan hagyja el.

A feladatok mellett megjelenő piktogramok a már feltételezett olvasástudás ellenére fontos szerepet töltenek be. A piktogramok is a komplex megértést segítik azzal, hogy az olvasott feladat szövegének megértése mellett a feladat jellegére vonatkozóan adnak tájékozódást a gyerekek számára általánosságban, és vizuálisan is megerősítik az elvégzendő feladat fajtáját, típusát, a főfeladat és az alfeladatok sorrendiségét.

A Nyelvtan-helyesírás 2. tankönyv könnyen áttekinthető oldalpárokból dolgozza fel a nyelvtanórák tananyagát. Két kivétel van, a köszönési formákat, illetve az összetett szavak fogalmát és helyesírását feldolgozó órák, melyek két oldalpárnyi terjedelmet kaptak a tananyag nehézségi foka miatt. A fejezeteket a tankönyvben a keretszínnel és a tartalomjegyzék jelölésével különítjük el. Ez a ritmus könnyen követhetővé teszi a könyvet mind a gyerekek, mind a pedagógus számára. Minden új ismeretet

feldolgozó óra az oldalpár bal oldalán, az óra címét követő nagy beszédképpel indul, és alnyomaton jelölt szöveggel zárul az oldalpár jobb oldalának végén. Az ismétlő és gyakorló órák alkalmával a beszédkép és az alnyomaton jelölt szöveg elmarad.

